

Právo na osobnú slobodu a telesnú integritu a jeho ústavné garancie

Anotácia: Autor sa v príspevku zaoberá problematikou ústavných garancií základných ľudských práv a slobôd s osobitným zreteľom na ústavnoprávnu úpravu ochrany práva na osobnú slobodu a telesnú integritu v podmienkach platného právneho poriadku Slovenskej republiky. Autor pritom vychádza zo všeobecných princípov ústavnej ochrany základných ľudských práv a slobôd a následne systematicky predkladá komplexnú právnu analýzu platnej právnej úpravy jednotlivých základných ľudských práv a slobôd subsumovaných pod právo na osobnú slobodu a telesnú integritu.

Kľúčové slová: Ústava Slovenskej republiky, právny štát, základné ľudské práva a slobody, neodňateľnosť, nescudziteľnosť, nepremľateľnosť a nezrušiteľnosť, právo na život, trest smrti, zákaz mučenia, nedotknuteľnosť osoby, nedotknuteľnosť súkromia, osobná sloboda, sloboda pohybu a pobytu.

V zmysle čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, ústavný zákon č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov (ďalej len „Ústava SR“), Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát. Podstata právneho štátu pritom vychádza z priority občana pred štátom, a teda aj z priority základných ľudských práv a slobôd, ktoré predovšetkým vytvárajú priestor slobody jednotlivca zbavený zásahov zo strany štátu a tretích osôb. Je nesporné, že k základným princípom právneho štátu patrí okrem iných aj uznávanie, garantovanie a ochrana základných ľudských práv a slobôd, čomu zodpovedá aj ústavná úprava Slovenskej republiky.

Právo na osobnú slobodu a telesnú integritu je integrálnou súčasťou systému základných ľudských práv a slobôd garantovaných Ústavou SR. Základné ľudské práva a slobody sú všeobecne uznávané ako práva a slobody patriace každému človeku ako ľudskej bytosti, a to bez ohľadu na jeho štátnu príslušnosť, osobné postavenie či akýkoľvek iný status. Tieto práva a slobody majú svoj základ v prirodzeno-právnych teóriách a označujú sa tiež ako tzv. prvá generácia ľudských práv. Základnou úlohou právneho štátu je tieto základné ľudské práva právne zakotviť, organizačne zabezpečiť a poskytnúť im právnu ochranu.

Ochrana základných ľudských práv a slobôd je v Slovenskej republike zabezpečená najmä týmito prameňmi práva:

- a) čl. 12 až 25 druhej hlavy Ústavy SR,
- b) ústavný zákon č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd ako ústavný zákon, a to na základe čl. 152 ods. 1 Ústavy SR,
- c) medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách podľa čl. 7 ods. 5 Ústavy SR, s podmienkou ich ratifikácie a vyhlásenia spôsobom ustanoveným zákonom a Ústavou SR stanovenou prednosťou pred zákonom,
- d) medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách v zmysle čl. 154c Ústavy SR, t. j. tie, ktoré Slovenská republika už ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom pred nadobudnutím účinnosti ústavného zákona č. 90/2001 Z. z., sú súčasťou jej právneho poriadku a majú prednosť pred zákonom, ak zabezpečujú väčší rozsah ústavných práv a slobôd (napr. Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd spolu s dodatkovými protokolmi¹).

V zmysle čl. 12 ods. 1 Ústavy SR ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremľateľné a nezrušiteľné.

Neodňateľnosťou základných ľudských práv a slobôd treba rozumieť nemožnosť odňatia už raz priznaných základných práv a slobôd oprávnenému subjektu. Takto

¹ publikovaný v Zbierke zákonov pod č. 209/1992 Zb. v znení zmeny č. 102/1999 Z. z.

koncipovaná ústavná záruka chráni oprávnený subjekt tak pred orgánmi verejnej moci, ako aj pred konaním tretích osôb.

Nescudziteľnosť základných ľudských práv a slobôd znamená vylúčenie akéhokoľvek prevodu (postúpenia) niektorého zo základných práv a slobôd na inú osobu, a to bez ohľadu na druh a formu právneho úkonu, ktorým by sa takýto prevod mal uskutočniť. Rovnako sa základných práv nemožno účinne vzdať.²

Neuplynutie základných ľudských práv a slobôd zaručuje oprávnenému subjektu ich trvalosť v tom zmysle, že tieto práva nezanikajú uplynutím času. Trvanie a možnosť výkonu základných práv a slobôd oprávnenými subjektmi nemožno viazať na určitý čas, po uplynutí ktorého by došlo k ich zániku, resp. k zániku možnosti ich uplatnenia oprávneným subjektom.

Nezrušiteľnosť základných ľudských práv a slobôd oprávnenému subjektu zaručuje, že ústavne zaručené základné ľudské práva a slobody nie je možné verejnou mocou (či už vo forme právnej normy, alebo konštitutívneho rozhodnutia orgánu verejnej moci) zrušiť alebo vyhlásiť za neplatné.

Pojmovým obsahom práva na osobnú slobodu a telesnú integritu sú nasledujúce základné ľudské práva a slobody garantované Ústavou SR:

- právo na život,
- nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia vrátane zákazu mučenia,
- právo na osobnú slobodu,
- zákaz nútených prác a služieb,
- právo na slobodu pohybu a pobytu.

Právo na život (čl. 15 Ústavy SR)

- 1) *Každý má právo na život. Ľudský život je hodný ochrany už pred narodením.*
- 2) *Nikto nesmie byť pozbavený života.*
- 3) *Trest smrti sa nepripúšťa.*
- 4) *Podľa tohto článku nie je porušením práv, ak bol niekto pozbavený života v súvislosti s konaním, ktoré podľa zákona nie je trestné.*

Právo na život je nescudziteľnou súčasťou každej ľudskej bytosti a najvyššou hodnotou systému ústavnej ochrany ľudských práv a slobôd. Ide teda o najdôležitejšie ľudské právo, ktoré v sebe zahŕňa jednak samotné právo na život, ako aj právo nebyť pozbavený života.

Ústavná ochrana sa v zmysle čl. 15 ods. 1 Ústavy SR priznáva ľudskému životu už pred narodením, pričom toto ustanovenie nemožno interpretovať extenzívne v zmysle, že ide o ústavnú ochranu už od počatia. Ochrana ľudskej bytosti už pred narodením sa často nepresne redukuje a stotožňuje iba s problematikou ochrany ľudskej bytosti pred narodením voči nelegálnym interrupciám. V skutočnosti však ide o oveľa širší rozsah ústavnej ochrany, ktorý v sebe zahŕňa okrem iného aj ochranu pred pokusmi na embryách a plodoch, ochranu pred génovými manipuláciami, ochranu pred použitím na transplantácie a podobne. Rozsah ústavnej ochrany ľudského života pred narodením však nie je absolútny a umožňuje zákonodarcovi zvážiť prostriedky čo možno najvhodnejšej ochrany ľudského života pred jeho narodením, a to tým spôsobom, aby sa v primeranej miere rešpektovalo aj právo na súkromie matky v prípade zákonnej úpravy podmienok vykonávania umelého prerušenia tehotenstva. Ochrana ľudského života sa prejavuje tak v trestnoprávnej, ako aj v občianskoprávnej rovine. V prvom prípade ide o trestnoprávny postih nelegálnych interrupcií (§ 150 až § 153 Trestného zákona), ako aj neoprávnených overovaní lekárskeho stavu, ktoré by sa mali vykonať na

² pozri bližšie nálezy Ústavného súdu SR z 31. januára 2001, III. ÚS 64/2000

ľudskom plode alebo zárodku, a tiež klonovania ľudských bytostí (§ 161 Trestného zákona). Občianskoprávny rozmer ochrany ľudského života pred narodením sa týka právneho postavenia ľudskej bytosti pred narodením. Jej najdôležitejším prejavom je priznanie spôsobilosti na práva a povinnosti už počatému dieťaťu, ak sa narodí živé (§ 7 ods. 1 Občianskeho zákonníka).

Ústavný princíp nescudziteľnosti práva na život ako najdôležitejšieho prirodzeného práva patriaceho každej ľudskej bytosti zásadne vylučuje extenzívne chápanie práva na život, v zmysle ktorého by toto právo obsahovalo aj právo na smrť. V súlade s týmto princípom preto náš právny poriadok nepripúšťa eutanáziu.

Právo nebyť pozbavený života zakotvené v čl. 15 ods. 2 Ústavy SR v sebe zahŕňa dve základné povinnosti štátu, a to jednak povinnosť chrániť život a jednak povinnosť zabezpečiť vyšetrovanie okolností prípadnej straty života, vyodenie zodpovednosti a poskytnutie nápravy (tzv. procesná povinnosť). Z povinnosti štátu chrániť život vyplývajú najmä tieto požiadavky:

- a) Primárna povinnosť zabezpečiť právo na život účinnými trestnoprávnymi ustanoveniami za účelom odstrašenia od spáchania trestných činov voči jedincovi, ktoré podporuje právno-vynucovací mechanizmus na prevenciu, potlačenie a sankcionovanie porušení uvedených ustanovení.
- b) Povinnosť za určitých náležite definovaných okolností prijať preventívne praktické opatrenia s cieľom ochrániť jedinca, ktorého život je ohrozený trestným činom iného jedinca.

Z procesnej povinnosti vyplývajú najmä prostriedky nápravy, ktoré sú spôsobilé zabezpečiť účinnú nápravu, a to:

- a) nezávislé, nestranné, dôkladné a náležite rýchle vyšetrovanie a objasnenie okolností smrti jednotlivca vrátane ustálenia zodpovednosti a
- b) poskytnutie primeranej a dostatočnej nápravy v prípade zistenia porušenia vrátane kompenzácie za nemajetkovú ujmu.³

Ústavný zákaz trestu smrti formulovaný v čl. 15 ods. 3 Ústavy SR má absolútny charakter, z ktorého nie sú prípustné žiadne výnimky. Vo vzťahu k tomuto ustanoveniu má osobitný význam čl. 1 Protokolu č. 6 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, podľa ktorého sa trest smrti zrušuje a nikoho nemožno na taký trest odsúdiť ani popraviť.⁴

V zmysle čl. 15 ods. 4 Ústavy SR nie je porušením práva na život pozbavenie života iného, ku ktorému dôjde pri splnení podmienok ustanovených v Trestnom zákone v prípadoch krajnej núdze, nutnej obrany, pri oprávnenom použití zbrane, dovolenom riziku, výkone práv a povinností či pri plnení úlohy agenta. Osobitný význam tu má čl. 2 ods. 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorý ustanovuje, že pozbavenie života iného nebude v rozpore so zákazom uskutočniť takéto konanie, ak bude vyplývať z použitia takej sily, ktorá bola nevyhnutná pri:

- a) ochrane každého proti nezákonnému násiliu,
- b) uskutočňovaní zákonného zatknutia alebo zabraňovaní v úteku osoby, ktorá bola zadržaná podľa zákona,
- c) akcii uskutočnenej v súlade so zákonom, ktorá smeruje k potlačeniu nepokojov alebo vzbury.

Z uvedeného je zrejmé, že tu ide o dva okruhy prípadov dovoleného pozbavenia života iného. Prvý je spojený s činnosťou štátnych orgánov a stanovuje podmienky, za ktorých môže

³ pozri bližšie DRGONEC J. *Ústava Slovenskej republiky – Komentár*. 2007. s. 166

⁴ trest smrti bol v našom právnom poriadku zrušený zákonom č. 175/1990 Zb.

byť použitá tzv. smrtiaca sila. Druhý okruh je spojený s oprávnením každej osoby brániť sa nezákonnému násiliu, pričom tu ide o konanie osoby vedené s cieľom odstrániť nebezpečenstvo ohrozenia vlastného života alebo zdravia.

Zákaz mučenia (čl. 16 ods. 2 Ústavy SR)

Nikoho nemožno mučiť ani podrobiť krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.

Ústavný zákaz zakotvený v čl. 16 ods. 2 Ústavy SR má dve roviny, hmotnoprávnu a procesnoprávnu. V rámci hmotnoprávnej roviny sa ním každému zaručuje hmotné právo nebyť podrobený rôznym druhom zlého zaobchádzania, ktoré sú nezlučiteľné so zaobchádzaním s ľudskou bytosťou, a to mučeniu (pod ktorým treba rozumieť úmyselné neľudské zaobchádzanie spôsobujúce závažné a kruté utrpenie), krutému, neľudskému zaobchádzaniu, ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu. Ústavný súd SR vo svojej rozhodovacej činnosti ustálil názor, že zlé zaobchádzanie musí dosiahnuť určité minimum závažnosti, aby spadalo do pôsobnosti čl. 16 ods. 2 Ústavy SR. Posúdenie tohto minima je svojou povahou relatívne. Závisí od všetkých okolností prípadu, najmä od charakteru a kontextu zaobchádzania, jeho trvania, fyzických či duševných účinkov a niekedy tiež od pohlavia, veku a zdravotného stavu obete (nález Ústavného súdu SR z 9. júla 2003, sp. zn. I. ÚS 4/02).

Popri spomenutej hmotnoprávnej rovine sa ustanovením čl. 16 ods. 2 Ústavy SR zaručuje každému aj procesnoprávna ochrana, ktorá je zabezpečená povinnosťou štátu vykonať účinné úradné vyšetrovanie tvrdého zlého zaobchádzania, ktoré by bolo schopné viesť k zisteniu skutočného stavu veci a k potrestaniu zodpovedných osôb.

Osobná sloboda (čl. 17 Ústavy SR)

1) Osobná sloboda sa zaručuje.

2) Nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Nikoho nemožno pozbaviť slobody len pre neschopnosť dodržať zmluvný záväzok.

3) Obvineného alebo podozrivého z trestného činu možno zadržať len v prípadoch ustanovených zákonom. Zadržaná osoba musí byť ihneď oboznámená s dôvodmi zadržania, vypočutá a najneskôr do 48 hodín prepustená na slobodu alebo odovzdaná súdu. Sudca musí zadržanú osobu do 48 hodín a pri obzvlášť závažných trestných činoch do 72 hodín od prevzatia vypočuť a rozhodnúť o väzbe alebo o jej prepustení na slobodu.

4) Obvineného možno zatknúť iba na odôvodnený písomný príkaz sudcu. Zatknutá osoba musí byť do 24 hodín odovzdaná súdu. Sudca musí zatknutú osobu do 48 hodín a pri obzvlášť závažných trestných činoch do 72 hodín od prevzatia vypočuť a rozhodnúť o väzbe alebo o jej prepustení na slobodu.

5) Do väzby možno vziať iba z dôvodov a na čas ustanovený zákonom a na základe rozhodnutia súdu.

6) Zákon ustanoví, v ktorých prípadoch možno prevziať osobu do ústavnej zdravotníckej starostlivosti alebo ju v nej držať bez jej súhlasu. Takéto opatrenie sa musí do 24 hodín oznámiť súdu, ktorý o tomto umiestnení rozhodne do piatich dní.

7) Skúmanie duševného stavu osoby obvinenej z trestného činu je možné iba na písomný príkaz súdu.

Pod osobnou slobodou sa rozumie voľný, ničím neobmedzený pohyb človeka, ktorý sa môže podľa vlastného rozhodnutia zdržiavať na určitom mieste alebo slobodne z tohto miesta odísť.⁵

Účelom ústavnej záruky zakotvanej v čl. 17 ods. 1 Ústavy SR je poskytnutie ochrany fyzickým osobám pred zásahmi orgánov verejnej moci, ako aj konaním, prípadne nečinnosťou zo strany tretích osôb. Akékoľvek ústavou prípustné obmedzenie alebo odňatie osobnej slobody je vždy viazané na zákonné dôvody a zákonný postup jeho uskutočnenia. Zákonmi, ktoré ustanovujú podmienky a spôsob obmedzenia, resp. pozbavenia osobnej slobody, sú najmä zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov a zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov. Absolútne neprípustným dôvodom pozbavenia osobnej slobody je však objektívne alebo subjektívne podmienená neschopnosť dodržať zmluvný záväzok, okrem prípadov, ak by súčasne s touto skutočnosťou dotknutá osoba naplnila znaky skutkovej podstaty trestného činu.

V ustanoveniach čl. 17 ods. 3 až 5 sú zakotvené špeciálne ústavné záruky prípustných zásahov do osobnej slobody zo strany orgánov verejnej moci vzťahujúce sa na inštitúty zadržania, zatknutia, vzatia do väzby, ktoré sú realizované na účely trestného konania.

Pod zadržaním sa rozumie krátkodobé opatrenie spojené s obmedzením osobnej slobody príslušným štátnym orgánom, ktorým sa na účely trestného konania zaisťuje osoba podozrivá zo spáchania trestného činu bez toho, aby bolo nevyhnutné predchádzajúce vznesenie obvinenia, ak je daný niektorý z dôvodov väzby. Procesnoprávna úprava inštitútu zadržania je upravená v ustanoveniach § 85 a nasl. Trestného poriadku.

Existencia niektorého z dôvodov väzby podľa § 71 Trestného poriadku je tiež predpokladom na vydanie príkazu na zatknutie voči osobe obvinenej zo spáchania trestného činu, ak takúto osobu nemožno predvolať, predviesť alebo zadržať a zabezpečiť jej prítomnosť na výsluchu alebo na inom procesnom úkone.

Väzba je najzávažnejším zásahom do osobnej slobody a do práv obvineného, ktorý si vyžaduje po celý čas trvania súdnu kontrolu. Súdna kontrola je zabezpečená od zatknutia, čo predstavuje prvú záruku súdnej kontroly. Povinnosť predviesť zatknutú osobu pred sudcu je bezpodmienečná a koná sa tak bez žiadosti osoby, ktorej sloboda je obmedzená. Druhú záruku súdnej kontroly predstavuje kontrola väzby. Účelom tejto záruky je zabrániť tomu, aby sa väzba priečila svojmu účelu a bola uvalená len na nevyhnutnú dobu.⁶ Ústavný súd vo svojej rozhodovacej činnosti poukazuje na vzájomnú súvislosť čl. 17 ods. 2 s ostatnými odsekmi tohto článku Ústavy SR. Článok 17 ods. 2 Ústavy SR obsahuje pri väzbe také práva, akými sú napríklad: právo byť vo väzbe len zo zákonného dôvodu a na základe rozhodnutia sudcu alebo súdu, právo podať návrh na konanie, v ktorom by súd neodkladne alebo urýchlene rozhodol o zákonnosti väzby a nariadil prepustenie, ak je táto nezákonná, a právo nebyť vo väzbe dlhšie ako po nevyhnutnú, resp. primeranú dobu alebo byť prepustený počas konania, pričom prepustenie môže byť v zákonom určených prípadoch podmienené zárukou (nález Ústavného súdu SR zo dňa 16. novembra 2000, sp. zn. III. ÚS 7/2000).

K zásahom do osobnej slobody zo strany príslušných orgánov štátu, ktoré sú však s už uvedenými zásahmi objektívne nižšej intenzity, dochádza tiež pri vykonávaní niektorých procesných úkonov trestného, prípadne aj iného konania, ktorými sú napríklad osobná prehliadka, výsluch, konfrontácia a podobne. V tejto súvislosti Ústavný súd SR konštatoval, že povinnosť dostaviť sa pred príslušný orgán štátu, vyčkať v priestore na to určenom, dokiaľ tento orgán nevyzve občana, aby urobil výpoveď, ako aj samotné poskytnutie svedeckej výpovede obmedzuje správanie človeka s intenzitou a v trvaní, ktoré pri dodržaní obvyklého postupu na strane štátneho orgánu ukladajúceho povinnosť svedčiť, netrvajú tak dlho, aby ich

⁵ nález Ústavného súdu SR z 22. januára 2004, sp. zn. III. ÚS 204/02

⁶ pozri bližšie nález Ústavného súdu SR z 8. marca 2001, sp. zn. III. ÚS 26/2001

bolo možné hodnotiť ako zásah do osobnej slobody, ktorý nie je v súlade s podstatou a zmyslom práva na osobnú slobodu.⁷

Ochranu pred obmedzením osobnej slobody zo zdravotných dôvodov zakotvuje čl. 17 ods. 6 Ústavy SR. Ústavná ochrana osobnej slobody sa v tomto ustanovení priznáva osobitne kvalifikovanej skupine osôb, ktorých zdravotný stav opodstatňuje obmedzujúce opatrenia na ich osobnej slobode a ktoré súčasne nesúhlasia s takýmito obmedzujúcimi opatreniami. Najčastejšou formou obmedzenia osobnej slobody je v týchto prípadoch ústavná zdravotnícka starostlivosť, o ktorej musí rozhodnúť súd. Postup súdu v takýchto prípadoch upravuje § 191a a nasl. Občianskeho súdneho poriadku.

Obsahom čl. 17 ods. 7 Ústavy SR je ochrana osobnej slobody osôb obvinených zo spáchania trestného činu za predpokladu, že je daný dôvod skúmať ich zdravotný stav. O obmedzení osobnej slobody musí v takýchto prípadoch rozhodnúť súd písomným príkazom, pričom konkrétne zákonné podmienky takéhoto obmedzenia osobnej slobody zakotvuje § 148 a nasl. Trestného poriadku.

Zákaz nútených prác a služieb (čl. 18 Ústavy SR)

1) Nikoho nemožno poslať na nútené práce alebo nútené služby.

2) Ustanovenie odseku 1 sa nevzťahuje na

a) práce ukladané podľa zákona osobám vo výkone trestu odňatia slobody alebo osobám vykonávajúcim iný trest, nahrádzajúci trest odňatia slobody,

b) vojenskú službu alebo inú službu ustanovenú zákonom namiesto povinnej vojenskej služby,

c) službu vyžadovanú na základe zákona v prípade živelných pohrôm, nehôd alebo iného nebezpečenstva, ktoré ohrozuje životy, zdravie alebo značné majetkové hodnoty,

d) konanie uložené zákonom na ochranu života, zdravia alebo práv iných,

e) menšie obecné služby na základe zákona.

Predmetom ústavnej ochrany v zmysle čl. 18 Ústavy SR je ochrana pred nútenými prácami a nútenými službami. Nútenou prácou alebo nútenou službou je každá práca alebo služba, ktorá sa vykonáva na základe právnym poriadkom ustanovenej povinnosti. V ustanovení čl. 18 ods. 2 Ústava SR taxatívne vypočítava práce a služby, ktoré sa nepovažujú za nútené, napriek tomu, že zákon ustanovuje povinnosť takú prácu alebo službu vykonať a zároveň zakotvuje aj sankciu pre prípad nesplnenia takejto povinnosti. Tieto výnimky sa vzťahujú buď na určitý špecifický okruh osôb (napr. osoby vo výkone trestu odňatia slobody), alebo na určitú výnimočnú situáciu (napr. živelné pohromy).

Ochrana pred nútenými prácami a nútenými službami sa v zmysle čl. 18 ods. 1 Ústavy SR priznáva na princípe univerzálnosti, t. j. každej fyzickej osobe. Naproti tomu ústavná úprava zakotvená v ods. 2 sa týka iba právneho postavenia kvalifikovaných skupín osôb, ktoré spĺnia zákonom určené podmienky na výkon práce alebo služby, ktorá sa podľa Ústavy SR nepovažuje za nútenú.

Sloboda pohybu a pobytu (čl. 23 Ústavy SR)

1) Sloboda pohybu a pobytu sa zaručuje.

2) Každý, kto sa oprávnenne zdržiava na území Slovenskej republiky, má právo toto územie slobodne opustiť.

3) Slobody podľa odsekov 1 a 2 môžu byť obmedzené zákonom, ak je to nevyhnutné pre bezpečnosť štátu, udržanie verejného poriadku, ochranu zdravia alebo ochranu práv a slobôd iných a na vymedzených územiach aj v záujme ochrany prírody.

4) Každý občan má právo na slobodný vstup na územie Slovenskej republiky. Občana

⁷ nález Ústavného súdu SR z 29. novembra 1995, sp. zn. Pl. ÚS 29/95

nemožno nútiť, aby opustil vlasť, a nemožno ho vyhostiť.

5) Cudzinca možno vyhostiť iba v prípadoch ustanovených zákonom.

Ustanovenie čl. 23 ods. 1 Ústavy SR zaručuje dve samostatné slobody, a to slobodu pohybu a slobodu pobytu. Podstata slobody pohybu spočíva v oprávnení slobodne sa pohybovať na území Slovenskej republiky alebo jeho časti a toto územie slobodne opustiť. Slobodou pobytu sa rozumie právo jednotlivca slobodne si zvoliť miesto, na ktorom sa bude zdržiavať, a to bez časového obmedzenia, vrátane úmyslu mať na zvolenom mieste trvalý alebo prechodný pobyt.

V jednotlivých odsekoch tohto článku Ústavy SR sa výrazným spôsobom odlišuje okruh subjektov, ktorých sa príslušná ústavná norma týka. Subjektom slobody pohybu a pobytu podľa čl. 23 ods. 1 Ústavy SR je v súlade s princípom univerzálnosti základných ľudských práv a slobôd každý. Ústavná ochrana v zmysle čl. 23 ods. 2 Ústavy SR sa však poskytuje iba tým osobám, ktoré sa na území Slovenskej republiky zdržiavajú oprávnene. Tieto osoby majú zároveň aj právo naše územie kedykoľvek opustiť.

Ústava SR predpokladá určité zákonné obmedzenia slobody pohybu a pobytu, pričom v čl. 23 ods. 3 zároveň zakotvuje jednu formálnu a dve materiálne podmienky, ktoré musia byť naplnené, aby k obmedzeniu týchto slobôd došlo ústavným spôsobom. Formálnou podmienkou je existencia zákona, ktorý takéto obmedzenie slobody pohybu a pobytu upraví. Materiálnymi podmienkami je jednak nevyhnutnosť takéhoto obmedzenia slobody pohybu a pobytu a jednak ochrana jedného z Ústavou SR taxatívne uznaných záujmov, za predpokladu, že sa tento záujem dostane do kolízie so slobodou pohybu a pobytu. Ústava SR zakotvuje päť dôvodov, ktoré opodstatňujú obmedzenie týchto slobôd, a to bezpečnosť štátu, udržanie verejného poriadku, ochranu zdravia, ochranu práv a slobôd iných a ochranu prírody na vymedzených územiach.

Subjektom práv obsiahnutých v čl. 23 ods. 4 Ústavy SR je iba občan Slovenskej republiky, ktorému Ústava SR v citovanom ustanovení zaručuje tri práva: právo slobodne vstúpiť na územie Slovenskej republiky, právo nebyť nútený opustiť Slovenskú republiku a právo nebyť vyhostený. Ako to vyplýva z judikatúry Ústavného súdu SR, tieto práva patria občanovi Slovenskej republiky aj v prípade jeho pobytu v inom štáte. Takýto občan totiž nestráca práva a slobody, ktoré mu priznáva Ústava SR. Pobytom na území cudzieho štátu sa iba modifikuje jeho právne postavenie. Právo na slobodný vstup na územie Slovenskej republiky občan v súlade so svojím modifikovaným právnym postavením uplatňuje z územia cudzieho štátu v rámci jurisdikcie štátnych orgánov Slovenskej republiky (nález Ústavného súdu SR zo 4. septembra 1996, sp. zn. II. ÚS 8/96).

Literatúra

DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky – Komentár*. Šamorín. Heuréka. 2007

DRGONEC, J. *Základné práva a slobody podľa Ústavy Slovenskej republiky*. Bratislava. Manz. 1999

KRESÁK, P. a kol. *Občan a demokracia*. Bratislava. Nadácia Občan a demokracia. 1997

PRUSÁK, J. *Teória práva*. Bratislava. PF Univerzity Komenského. 1995

SVÁK J., CIBULKA I. *Ústavné právo Slovenskej republiky*. Žilina. Poradca podnikateľa. 2006

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, zverejnený v Zbierke zákonov SR pod č. 209/1992 Zb. v znení zmeny č. 102/1999 Z. z.

Ústava SR č. 460/1992 Zb.

Ústavný zákon č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd

nález Ústavného súdu SR z 31. januára 2001, III. ÚS 64/2000

[http://www.concourt.sk/Zbierka/2001/12_01s.pdf]

nález Ústavného súdu SR z 9. júla 2003, sp. zn. I. ÚS 4/02
[http://www.concourt.sk/Zbierka/2003/186_03s.pdf]
nález Ústavného súdu SR z 22. januára 2004, sp. zn. III. ÚS 204/02
[http://www.concourt.sk/Zbierka/2004/I/04_7s.pdf]
nález Ústavného súdu SR z 8. marca 2001, sp. zn. III. ÚS 26/2001
[http://www.concourt.sk/Zbierka/2001/71_01s.pdf]
nález Ústavného súdu SR zo dňa 16. novembra 2000, sp. zn. III. ÚS 7/2000
[http://www.concourt.sk/Zbierka/2000/29_00s.pdf]
nález Ústavného súdu SR z 29. novembra 1995, sp. zn. Pl. ÚS 29/95
[http://www.concourt.sk/Zbierka/1995/8_95s.pdf]
nález Ústavného súdu SR z 4. septembra 1996, sp. zn. II. ÚS 8/96
[http://www.concourt.sk/Zbierka/1996/6_96s.pdf]

Key words: the Constitution of the Slovak republic, legal state, basic human rights and freedoms, non-deprivation, inalienability, unlimited period and irrevocability, the right to life, capital punishment, ban on torture, inviolability of person, inviolability of privacy, personal freedom, freedom of movement and of abode.

Summary

Pursuant to Article 1 The Slovak Republic is a sovereign, democratic, and law-governed state. In addition to other terms the main principles of a legal state include acknowledgement, guarantee and protection of basic human rights and freedoms and these principles are constituted by provisions of the Constitution of the Slovak republic. The basic human rights and freedoms are generally acknowledged as the rights and freedoms belonging to every man as a human being and their characteristics are non-deprivation, inalienability, unlimited period and irrevocability. The right to personal freedom and physical integrity involves several specific basic human rights and freedoms guaranteed by the Constitution of the Slovak republic, namely the right to life, personal and private property immunity including ban on torture, the right to personal freedom, ban on unfree labour and services, the right to movement and residence. The right to life as the most important human right constituted within Article 15 of the Constitution of the Slovak republic is the highest value of the system of constitutional protection of basic human rights and freedoms. This right not only includes the right to life itself, but also the right of human life non-deprivation. The right to personal freedom (Article 17 of the Constitution of the Slovak republic) means that no-one can be deprived of freedom of unlimited movement and people can stay or leave any place freely according to their own decision. Freedom of movement and of abode constituted by Article 23 of the Constitution of the Slovak republic also closely relates to personal freedom. Its main characteristics are the right to free movement within the territory of the Slovak republic, the right to leave this territory freely as well as a free choice of the place of staying.

The constitutional guaranties of the right to personal freedom and physical integrity constituted by the Constitution of the Slovak republic fully correspond to international regulation of the basic human rights and freedoms.

JUDr. Jozef Bolješek
advokát
e-mail: info@boljesik.sk

Recenzent: JUDr. Ladislav Balún